

Jobbról balra: dr. Bibor Máté, dr. Zsemlyei Borbála, Vida Katalin, Varga András

*„Emlékezzünk régiekről,
Az Székelyből kijöttekről,
Magyaroknak eleikről,
És azoknak vitézségeiről.”*
(Csáti Demeter)

Vida Katalin a Tövisháti Társaság elnöke az idézett sorokkal nyitotta meg a 16. alkalommal megtartott Tövisháti Napokat. A dr. Bibor Máté előadásában idézett szövegből kölcsönzött gondolat tökéletesen jellemzi nem csak a mai Tövisháti Napokat, hanem az egyesület egész tevékenységének vezérfonala. Az emlékezés nem csak hagyománytiszteltet, hanem kötelesség is, amelyet a mostani, hagyományos értékeket relativizáló világban át kell adnunk a fiataloknak, az öröklött tudásanyagot és szellemiséget. A múlt feltárása közben nem mindig kapunk kielégítő választ minden kérdésünkre, de minden Tövisháti Napon gazdagabbak lettünk valamivel. A meghívott előadók kivül külön köszöntötte azokat, akik minden egyes Tövisháti Napon a kezdettől fogva itt voltak, támogattak minden kezdeményezést, és most is itt ülnek: Sere Dániel képviselőt, az RMDSZ Szilágymegyei szervezetének elnökét és csapatát Szilágymegyei Róberttel, az RMDSZ Szilágymegyei szervezetének ügyvezető elnökével együtt. Üdvözölte a szilágysömlyői Báthory István Alapítvány képviselőit dr. Széman Péterrel az élen.

Varga András polgármester megnyitó beszédében azokat méltatta, akik hosszú időn át kitartóan élték ezt a lángot: a település múltjával és értékeinek megőrzésével járó tördést. Őseink templomépítő, iskolaépítő fáradozásainak akkor van értelme, ha mi, kései utódok, időről-időre összeülünk, és folytatjuk közösségépítő munkájukat. Tartsunk mindenki velünk a múlt üzenetének megfigyeltésében.

Dr. Zsemlyei Borbála, a kolozsvári BBTE tanára az Erdélyi Magyar Szótörténeti Társaság szerkesztőjeként a szilágysömlyői

adalékokat ismertette. A Szabó T. Attila nyelvtörténész által kezdeményezett munkának eddig 13 kötete jelent meg, a 14. utolsó kötet még most készül. Az ötlet 1925-ben született, Kelemen Lajos levéltáros hatására. A több évtizede elkezdett munka milliárdnyi adatot tartalmaz, és új típusú rendhagyó nyelvtörténeti szótár, amely a magyar nyelv irodalom előtti írásbeliségből kirajzolódó múltbeli arcait akarja bemutatni az erdélyi városokban és falvakban, az egykori erdélyi társadalom minden rétegében. Ezekben az adalékokban a mindennapi élet rajzolódik ki. Az adatok időbeli és térbeli megoszlása a XV.-XIX. századot öleli fel Erdélyben. 1541-től jelennek meg tömegesen magyar nyelvű iratok, de van még XIII. századi anyag is.

A viszonylag sok szilágysömlyői adat és adalék többek között a Bánffy, Teleki, a Bethlen és a Wesselényi-család nemzetségi levéltárából, Borbély Sámuel gyűjteményéből, az EME és az egyházi levéltárakból kerültek elő. A szövegek között a hivatalos jellegűektől a magánjellegűekig minden típus megtalálható. A mindennapi beszélt nyelvet rögzítették ezek a szövegek, amelyek az élet minden területére kiterjednek. Érdekes az 1797-ben keletkezett erkölcsi tanítás, amelyet Dombi János prédikátor jegyzett: „A férfi (...) feleségével rendszeren bánjon, a menyecske is bárdolatlanúságát, durva makacssággal, engedetlenséggel ne öregbitse, hanem amint illik keresztyén asszonyhoz, férjét megbecsülje, tőle függjön, a nyelvkeskedésnek véget vessen...” 1683-ból való szöveg talán ma is aktuális: „Az lakosok megkevesedtenek, és az miniszter szolventusa is igen megösztyővéredett.”

Általában nem a rendes életmenet, hanem a problémák, a különleges helyzetek elemeit jegyezték fel. A vidék gazdaságára jellemző, hogy a legtöbb feljegyzés a szőlőtermesztésre és a borból való készítésre vonatkozik. 1796-ból: „A borokat pedig lehúztam a seprejékről, és a hét edényben legyen 239 veder, a pálinka pedig

21 veder seprővel gabonapálinka, innen jól megtöltve és megkötve menni edények.” Tehát a szótörténeti társaság települések történetében is fel lehet használni, különösen most, hogy a digitális világban a települések sokkal könnyebben kidereshetők.

Dr. Bibor Máté, az ELTE egyetem könyvtárosa már harmadszor járt Szilágysömlyőre. A Tövisháti Napok alkalmával először a szilágysömlyői vár Gyulaffy Lászlóról érkezett. Más alkalommal a hadvezér emlékének Gyulaffy László fejedelemi titkárának életművét és tevékenységét ismertette. Mostani előadásán szintén szilágysági vonatkozású: egy keletkezett nyelvemléket elevenített fel.

Az egyik legrégebbi magyar nyelvű történeti ének, az „Emlékezzünk régiekről” kezdetű itt keletkezett a Szilágyságban. A középkori magyar nyelvemlékek nagy része egyházi jellegű: bibliafordítások, imák, prédikációk. A művelődésben az 1530-as évek jelentenek fordulópontot, ekkor jelenik meg az első teljesen magyar nyelvű könyv, amelyben a latin nyelvű előszótól eltekintve többszáz oldal magyarul van, ez *Szem Péter levelei magyar nyelven*. Komjádi Benedek fordította, és Krakkóban nyomtatták. Egyébként az első magyar szót 1497-ben nyomtatták ki egy latin prédikációs kötetben, az első magyar mondat pedig 1527-ben hagyta el a sajtót. A magyar középkor kulturálisan 1541-ben zárható le, Buda elfoglalásával, az Erdélyi Fejedelemség megalakulásával. Ekkor jelenik meg nyomtatásban Sylvester János bibliafordítása, a teljes *Új Testamentum* is, és ebben az évben fejezik be az utolsó középkori magyar nyelvű kéziratos könyvet, azaz nyelvemlékkódexet. Magyarországon már 1473-ban nyomtatták könyvet, de latinul. A magyar nyelvű könyvek eleinte Krakkóban és Bécsben kerültek sajtó alá.

(Folytatás az 5. oldalon)